

Distopia per a una nova generació

Margaret Atwood va publicar el 1985 aquesta novel·la distòpica / ARXIU

EL CUENTO DE LA CRIADA
Margaret Atwood
Traducció:
Elsa Mateo Blanco
Editorial: Salamandra
Barcelona, 2017
Pàgines: 416
Preu: 19 euros

Sota l'amenaça constant del terrorisme islàmic i després de l'assassinat del president dels Estats Units i la majoria del congrés, s'instaura un règim teocràtic anomenat República de Gilead on es recuperen i reivindiquen els valors més puritans del catolicisme fins gairebé esdevenir un règim feudal. Aquest és el clima polític que ens planteja la novel·la de Margaret Atwood *El cuento de la criada*, una distopia publicada el 1985 que continua sent d'una rabiosa contemporaneïtat. Sembla més el presagi d'un futur imminent que no pas un relat de ciència-ficció.

Les mesures de seguretat comencen amb la identificació de ciutadans i les denúncies anònimes cap a aquelles persones que són sospitoses de no compartir els valors o la religió del nou règim. Aprofitant l'excusa de l'estat d'excepció es comencen a reorganitzar els recursos i a enterrar els drets civils. Qualsevol habitant d'una democràcia occidental (post 11-S) sentirà una sensació d'incomoditat quan llegeixi la cadena d'esdeveniments aterridors narrats i que fàcil és perdre drets i llibertats justificant-se en pro de la seguretat.

En aquest règim teocràtic les dones han perdut tots els drets, les propietats, la feina i passen a ser únicament i exclusivament valorades per la capacitat d'engendrar. No està tan lluny l'Amèrica distòpica d'Atwood dels EUA actuals: en les últimes eleccions 60 milions de persones van votar un candidat que vol castigar per llei les dones que avortin. Tant la protagonista, Defred, com les ciutadanes de les democràcies occidentals actuals viuen en una societat masclista, que s'empara en la llei per exercir tot tipus

de violències amb la finalitat de controlar els cossos, la sexualitat i la vida de les dones.

Margaret Atwood ens presenta una novel·la on la població mundial pateix una crisi demogràfica a causa de la contaminació mediambiental, cosa que comporta que en aquesta República de Gilead, com en tots els règims totalitaris i com a qualsevol societat radicalment jerarquitzada, les elits i la classe governant monopolitzin tot allò

que té valor, en aquest cas també les femelles fèrtils, que esdevenen *les criades*. Les criades han estat detingudes i instruïdes per donar servei com a ventres intermediaris. Són enviades a viure amb els alts càrrecs de la República els quals, amb la participació de les seves dones, les violen un cop al mes en una terrorífica cerimònia que remarca que la seva condició humana queda reduïda a ser un simple úter. Les criades gestaran, pariran i entregaran els seus fills extrapolant la història bíblica de Jacob, Raquel i Lía, on les criades d'aquestes entregaven amb complaença els seus fills al patriarca.

El cuento de la criada és una novel·la feminista, on els personatges femenins són interessants i representen tota la varietat de personalitats i comportaments de l'espectre humà. No són simples espectadores. Un dels causants de la repressió patida per les dones al llarg de totes les guerres genocides ha estat la seva capacitat d'engendrar, que les ha portat a ser víctimes de manera sistemàtica de violacions i segrestos.

La novel·la d'Atwood té la virtut de plantejar-nos alguns dels debats i interrogants que en aquest segle XXI el feminisme té damunt la taula, tals com la pèrdua de la rellevància social de les dones davant la maternitat, la convivència amb un sistema que justifica la subordinació de les dones a la seva capacitat d'engendrar, el debat de la maternitat subrogada, de la prostitució i un llarg etcètera. Lobra ens crida a estar alerta, a crear xarxes de *sororitat* i a lluitar per no perdre mai els drets conquerits davant dels actuals règims econòmics, socials, racistes i patriarcals que oprimeixen de manera diversa totes i cada una de les dones. *

POESIA MIQUEL·LLUÍS MUNTANÉ

Un primer llibre no ha de ser, necessàriament, un catàleg d'inseguretats. Sobretot –com és en aquest cas– quan l'autora, per edat i per trajectòria personal, ha pogut aplegar ja un cert bagatge d'experiència vital i d'expertesa en l'escriptura. En efecte, Mar Fontana dona a conèixer, amb *Terragra*, el primer lliurament de la seva producció poètica, però una lectura atenta del llibre ens transmet la sensació de trobar-nos davant d'algú que sap perfectament què vol dir i com ho vol dir.

En el text inclòs a manera d'epíleg, Vicenç Llorca sintetitza, amb una admirable precisió, la pulsó que recorre el llibre de dalt a baix: “La pròpia poesia es-

Salvar-se en els versos

devé el tauló de fusta on agafar-se enmig del mar del naufragi.” Però no hem d'inferir d'aquesta observació que es tracti d'un d'aquells exercicis d'autoajuda, inconsistents, que circulen massa sovint per a benefici exclusiu de l'ànima anguijada que els ha abocat; ben altrament,

Terragra s'acull a les millors virtuts que ens pot oferir la poesia: una arquitectura sòlida –quaranta-quatre poemes, numerats amb xifres romanes, que configuren un discurs ben travat–, una ambició literària que transcendeix de molt l'anècdota personal que hagi pogut inspirar els poemes, i una seguretat en el tractament de la llengua que no sempre trobem en poetes de carrera més dilatada. Un tret aquest, el domini del llenguatge, que fa possible la construcció d'imatges d'una potència colpidora: “Les esperances remuguen entre rates” o bé “m'han instruït parracs cosits a l'inrevés”. O aquest vers final, amb tots els atributs d'un epígonema: “La veritat no s'engoleix d'una

La poesia

Sense prejudicis

L'editorial Adesiara ens acaba de regalar un clàssic magnífic: és magnífica la traducció de Sebastià Giralt, acarada amb el text llatí, és magnífica la introducció i també ho són les notes aclaridores del final. El volum combina el rigor acadèmic amb l'excel·lència literària, de manera que ens brinda una oportunitat magnífica d'acostar-nos a una obra de molt renom i que fa de molt bon llegir. La lectura d'aquesta traducció del *Satíricon* ens farà saltar per l'aire una colla de prejudicis que l'han acompanyada des de fa molts anys.

El primer que hem de canviar en el nostre imaginari és la pronúncia del títol: *Satíricon* ha de ser una paraula esdrúixola, d'acord amb l'accentuació llatina de *Satyrica*. La forma aguda (*Satiricó*) va ser posada de moda en les traduccions catalanes de l'any 1988, per influència del castellà, i s'ha de descartar per raons etimològiques. Però sobretot, el que hem de foragitar del nostre imaginari (i aquí la responsabilitat de Fellini és gran) és que tenim al davant una obra només plena d'escenes procaces, en el sentit sexual del terme. O en el sentit bisexual, per ser més exactes.

Evidentment, de sexualitat explícita n'hi ha, i per a tots els gustos. Però no hem d'oblidar que el *Satíricon* és molt més que això. La novel·la llatina conté també escenes de subtilesa sexual, amor embolicat amb sexe, dolor de l'amant rebutjat, reflexions sobre el sentit de l'educació, al·legats

contra la justícia injusta, retrats de costums de la societat contemporània, misogínia, antropofàgia, sentit de l'humor, belles metàfores, referències cultes (Virgili, Horaci), llenguatge col·loquial i altres ingredients que em deixo per no cansar.

Dos dels aspectes més remarcables de l'obra de Petroni són els personatges que perfila i les escenes que dibuixa. Trimalquí, el vell enriquit que ha deixat de ser esclau i que organitza festasses, brilla al costat d'Encolpi, el protagonista bisexual, i del

poeta Eumolp, a qui apedreguen cada vegada que recita en públic. Els personatges són tan humans que mengen, riuen, es banyen, fan pudor, s'estimen, s'odiuen, passen penes i treballs, són lúcids i manifesten el goig de viure. "Ja que sabem que hem de morir, ¿per què no vivim la vida?", diu Trimalquí en un moment del llarg sopar que s'ha convertit en una de les escenes més conegudes de l'obra. Aquest al·legat a la vida el va fer desaparèixer Federico Fellini de la seva famosa pel·lícula (1969), com explica molt bé Sebastià Giralt a la introducció, on repassa la repercussió que ha tingut el *Satíricon* al llarg del temps i en diferents manifestacions artístiques. Encara que Fellini no l'hi va voler veure, l'alegria de viure hi és en moltes altres escenes, com en la del noi de Pèrgam, que acaba amb una broma sexual molt reeixida, i com en la del guariment de la impotència d'Encolpi amb els remeis d'una fetillera.

A més de tot això, per les dosis de reflexió i de saviesa que conté, el *Satíricon* de Petroni, escrit probablement al segle I dC i en temps de Neró, és una obra que connecta amb la nostra actualitat. Quan Encolpi afirma que no és "l'únic perseguit per una divinitat i un destí implacable", ens està interpel·lant també a nosaltres. Quan dos convidats al sopar de Trimalquí es lamenten que els poderosos no es preocupen de la vida miserable dels pobres i "la gent del poble les passa putes, mentre que per a aquests ventres insaciables cada dia és festa grossa", nosaltres no podem deixar de pensar en els casos de corrupció que ens ataquen per terra, mar i aire. Quan llegim que no cal donar "crèdit als premis que, gràcies a les influències, solen concedir-se fins i tot als menys dotats", la modernitat del text antic es desborda si posem al costat del substantiu *premis* l'adjectiu *literaris*. El *Satíricon* és literatura de la bona, per això es mereix que després de tants segles, encara la continuem llegint. *

Un dels personatges de la versió del 'Satíricon' que va fer Fellini per al cinema / ARXIU

SATÍRICON
Petroni

Traducció:
Sebastià Giralt
Editorial: Adesiara
Barcelona, 2017
Pàgines: 448
Preu: 25 euros

Fontana és com un tauló en un naufragi / ARXIU

glopada." Mar Fontana no encripta deliberadament el missatge, però tampoc no fa concessions gratuïtes a la intel·ligibilitat, i opta per un registre de metàfores ben treballades a base d'esprémer a fons les possibilitats del lèxic i de la sintaxi.

I sí, els textos que componen aquest volum traspuen una certa amargor a la mirada i una reflexió poc amable sobre el món. Tanmateix, la mirada és intel·ligent i la reflexió és madura; per això no hi ha lloc per a la devastació nihilista, i el jo poètic dona testimoni del combat per convertir el fracàs en saba nodridora: "Del fat emanen senyals de rebel·lia, / modèsties de petja silenciosa, / somriures de calç ennoblida."

Amb això, tot el llibre descriu un itinerari que discorre entre la consciència de la pèrdua i la intuïció d'un mapa nou de les emocions que pot dibuixar-se, potser, a l'altra banda de la derrota.

Va dir Stendhal que, sovint, les llàgrimes són l'últim somriure de l'amor. I en les llàgrimes del poeta sol projectar-s'hi la bellesa, aquella que ens redimeix del dolor, de la sensació, que tothom ha conegut en algun moment, que la terra es torna agra al seu pas; perquè quan llegim que "la llum llu en les intimitats de l'obaga", no podem deixar de pensar en el proverbi que ens recorda que la nit mai no és tan fosca com quan és a punt de sortir el sol. *

TERRAGRA
Mar Fontana

Editorial: L'Albí
Manresa, 2017
Pàgines: 64
Preu: 12 euros